

โง่ จน เจ็บ : อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมจากเรื่องสั้นอาเซียน

Dull, Poor, Pain : Collective Social Identities from ASEAN Short Stories

เมศิณี ภัทรมูธา*

Mesineee Pataramutha

ธัญญา สังขพันธานนท์**

Thanya Sangkaphanthanon

Received : August 16, 2020

Revised : November 25, 2020

Accepted : January 28, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในเรื่องสั้นของนักเขียนอาเซียนประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “อัตลักษณ์ร่วมของอาเซียนในเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียน” โดยศึกษาจากเรื่องสั้นอาเซียนจำนวน 100 เรื่อง ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identities) ผลการศึกษาพบว่า เรื่องสั้นอาเซียนจำนวน 33 เรื่องของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียนได้แสดงถึงอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ว่า คนอาเซียนส่วนใหญ่เป็นคนยากจน โดยนักเขียนได้นำเสนอผ่านตัวละครที่ยากจน ขาดแคลนทรัพย์สินเงินทองและขาดแคลนปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ความยากจนทำให้คนอาเซียนมีคุณภาพชีวิตต่ำซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต 5 ด้าน คือ 1. การขาดโอกาสทางการศึกษา 2. การขาดโอกาสทางการแพทย์ 3. การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ 4. การขาดโอกาสในการใช้อำนาจ และ 5. การขาดโอกาสในความเสมอภาค ปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อกันเหมือน “งูกินหาง” และสอดคล้องกับวาทกรรมทางสังคมที่ว่า “โง่ จน เจ็บ” นั้นเอง

คำสำคัญ : เศรษฐกิจ / ความเป็นอยู่ / การด้อยการศึกษา / อัตลักษณ์ร่วม / เรื่องสั้นอาเซียน

*นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Student of Doctoral degree in Thai Language Department Faculty of Humanities Naresuan University

**อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer of the Department of Thai Language Faculty of Humanities Naresuan University

ABSTRACT

This article aimed at studying the collective social identities from ASEAN short stories about economic and livelihood. This article was a part of dissertation entitled “ASEAN Collective Identities in Short Stories of ASEAN Writers” studied 100 titles of ASEAN short stories with concept framework of Identity and Collective Identities. The result found that 33 titles of ASEAN short stories showed the collective identities of economy and livelihood that most of ASEAN people were poor. The writers presented via characters who were poor, lack of asset, money, and four requisites. The poverty made ASEAN people have a low quality of life and it affected their opportunities in 5 dimensions that was 1. education 2. medical care 3. public service access 4. power exercise and 5. equality. All problems affected each other in an endless loop and inconsistent with social discourse “dull, poor, pain”.

Keywords : Economy / Livelihood / Imperfect Education / Collective Identities / ASEAN Short Stories

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อปี พ.ศ. 2558 ประชาคมอาเซียนได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 10 ประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง สันติภาพ และความมั่นคงในระดับภูมิภาค (Thanakit, 2015, pp.38-39) ดังนั้นประเทศสมาชิกแต่ละประเทศจึงเกิดความตื่นตัวที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยส่วนหนึ่งได้ใช้วรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมพื้นฐานในฐานะ เป็นประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าวรรณกรรมของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียนนอกจากจะทำให้ เข้าใจสังคมวัฒนธรรมของกันและกันแล้ว วรรณกรรมยังสามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ (Identity) หรือตัวตน ที่แท้จริงของคนแต่ละประเทศซึ่งรวมไปถึงอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identities) ของคนในกลุ่มประชาคม อาเซียนด้วย

สำหรับการศึกษาอัตลักษณ์ (Identity) นั้นได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จำนวนมาก ที่ให้ความสนใจศึกษา เนื่องจากอัตลักษณ์เป็นเครื่องบ่งชี้และแบ่งแยกบุคคลออกจากกันทำให้รู้และเข้าใจว่า เราคือใคร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ทั้งนี้อัตลักษณ์ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้เพราะอัตลักษณ์เกิดจาก การหล่อหลอมของคนในสังคม ดังนั้นอัตลักษณ์จึงสามารถเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลไปตามบริบททางสังคมได้ ต่อมานักวิชาการได้แบ่งการศึกษาอัตลักษณ์เป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Identity) หรืออัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identities) หรือ อัตลักษณ์กลุ่ม ทั้งนี้ Boonmee (2004, pp.196-197) ได้อธิบายว่า “อัตลักษณ์บุคคลเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรม เกือบจะจับต้องได้ รู้สึกได้ทั้งหมด เช่น รูปร่าง หน้าตา เพศ สถานะ ความรู้ ฯลฯ ส่วนอัตลักษณ์กลุ่มจะเป็น ลักษณะร่วม โดยอาศัยสัญลักษณ์บางอย่างซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความเป็นพลเมืองของชาติ หรือ ความเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ” อย่างไรก็ตามทั้งอัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์กลุ่มต่างก็เป็นเครื่องบ่งชี้ถึง ตัวตนเพื่อให้รู้ว่าเรา/พวกเราคือใคร และแตกต่างจากคนอื่น/กลุ่มอื่นอย่างไร

Culler (1997, pp.110) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับอัตลักษณ์ไว้ว่า “Literature has always been concerned with questions about identity, and literary works sketch answers,

implicitly or explicitly, to these question.” ซึ่งทำให้เห็นว่า วรรณกรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับการศึกษา อัตลักษณ์และวรรณกรรมจะทำหน้าที่ในการค้นหาคำตอบเกี่ยวกับอัตลักษณ์ได้ เช่นเดียวกับ Sangkhaphanthanon (2009, pp. 26) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับอัตลักษณ์ว่า “การศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในงานวรรณกรรมนั้นเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ เพราะวรรณกรรมเป็นการบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวทางสังคม รวมทั้งเรื่องราวส่วนตัวของปัจเจกบุคคล เป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ ทั้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของบุคคล ดังนั้นวรรณกรรมกับอัตลักษณ์จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น”

เมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน เรื่องสั้นอาเซียนเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับการแปลและตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน โดยนักเขียนเป็นผู้ประกอบสร้างเรื่องสั้นขึ้นจากบริบททางสังคม ดังนั้นเรื่องสั้นอาเซียนจึงสามารถแสดงถึงตัวตนซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของคนในประเทศได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันเรื่องสั้นอาเซียนยังทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมของคนในประเทศ กลุ่มอาเซียนด้วย เนื่องจากประเทศในกลุ่มอาเซียนนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ทั้งภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ การติดต่อค้าขาย และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดีย ซึ่งเป็นรากฐานที่มีร่วมกันมาก่อนที่จะรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ดังนั้นเรื่องสั้นอาเซียนจึงเป็นเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ร่วมของคนอาเซียนได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอัตลักษณ์ร่วมทางสังคม (Collective social identity) ซึ่งทำให้เห็นว่าแท้จริงแล้วตัวตนทางสังคมของคนอาเซียนเป็นอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่จากเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่จากเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มอาเซียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “โง่ จน เจ็บ : อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมจากเรื่องสั้นอาเซียน” ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) และนำเสนอผลของการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาดังนี้

1. รวบรวมเรื่องสั้นของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นเล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2561 เนื่องจากอยู่ในช่วงการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ
2. ศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียนทั้งหมด โดยคัดเลือกเรื่องสั้นอาเซียนที่มีเนื้อหาและลักษณะที่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน ได้แก่ อัตลักษณ์ร่วมทางสังคม อัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ร่วมทางเศรษฐกิจ โดยถ่วงเฉลี่ยจำนวนเรื่องให้เท่าๆ กัน เนื่องจากว่าเรื่องสั้นอาเซียนบางประเทศมีจำนวนน้อยและบางเรื่องไม่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียนได้อย่างชัดเจน เพื่อใช้เป็นตัวแทนกลุ่มข้อมูลในการวิเคราะห์จำนวน 100 เรื่อง
3. ศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียนจากตัวแทนกลุ่มข้อมูลในการวิเคราะห์จำนวน 100 เรื่อง โดยพบเรื่องสั้นอาเซียนที่มีเนื้อหาและลักษณะที่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่จำนวน 33 เรื่อง ดังนี้

ประเทศ	ชื่อเรื่อง
ไทย	เด็กชายสามตาผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก, โลกใบเล็กของซัลมาน, เจ้าที่, แมวพม่า, ผ้าทอลายทางกระรอก
เวียดนาม	ปลายฤดูแห่งความงาม, ก้าวผ่านคำสาบาน, เสือสีน้ำตาลดำ, เรือลำน้อยที่สุดชอบฟ้า, Tu Ben The Actor, You Must Live
กัมพูชา	ฉันคือใคร, รอรัก 20 ปี, ราชนิแห่งเนินขยะ, ไม้ลาป่า ปลาลาบึง, ปริญญาบัตรของฉัน, มุกลอย, Bad Karma, Season's end for a lady of the night, My sister
ลาว	น้ำตาเงิน, ร้านเหล้าข้างป่าช้า, คนกับควาย
เมียนมาร์	ต้นไม้ที่มีความหมาย, ปากทองอยู่เหนือศีลธรรม, กระจ่างน้อยในอุ้งมือ นายพราน, ต้นผักของปู่, An Umbrella
มาเลเซีย	โต๊ะกลมกับน้ำมันหอม, ตราบาป, เขตอิสรภาพที่ไร้สิทธิครอบครอง
ฟิลิปปินส์	อนุทินจากโรงพยาบาล, บ้านคือวิมาน

4. รวบรวมและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ร่วม

5. วิเคราะห์อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่จากเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียน

6. นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์
กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “โง่ จน เจ็บ : อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมจากเรื่องสั้นอาเซียน” นี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identities) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) ของ Kathryn Woodward (1997, quoted in Werawittayanukoon, 2001) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า “อัตลักษณ์คือสิ่งที่ทำให้เรารู้ตัวเราเองว่าเราคือใคร และเราจะดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา ส่วนใหญ่แล้วอัตลักษณ์จะถูกกำหนดด้วยความแตกต่าง ซึ่งอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น อัตลักษณ์ในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างชนชาติ หรือความขัดแย้งด้านความเชื่อ เป็นต้น โดยมากแล้วอัตลักษณ์จะถูกสร้างขึ้นในลักษณะของสิ่งตรงกันข้าม” และกรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identities) โดย Melucci (1993, quoted in Insai, 1996) ให้ความเห็นว่า “อัตลักษณ์ร่วมเป็นกระบวนการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันจะทำให้สมาชิกได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่มและเข้าใจว่า ‘พวกเรา’ มีลักษณะแตกต่างไปจาก ‘พวกเขา’ อย่างไร สำนึกร่วมดังกล่าวสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้ โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบอบวัฒนธรรมของกลุ่ม เช่น เพลงพื้นบ้าน ตำนานเรื่องวีรกรรมของบรรพบุรุษ ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทในการสร้าง การดำรงรักษา และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง”

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่จากเรื่องสั้นอาเซียนจำนวน 33 เรื่อง พบว่าเรื่องสั้นอาเซียนนี้ได้แสดงถึงตัวตนร่วมกันของคนอาเซียนในภาพรวมประการหนึ่งคือคนอาเซียนส่วนใหญ่เป็นคนยากจนหรือเป็นกลุ่มคนระดับรากหญ้า โดยเป็นคนยากจนในทรัพย์สินเงินทอง

มีรายได้น้อย ทำงานหนัก หาเช้ากินค่ำ รายรับไม่พอกับรายจ่าย เช่น ในเรื่องสั้นกัมพูชาเรื่อง **ปริญญาบัตรของฉัน** ของ ยู ไสเกีย กล่าวถึง พ่อผู้พิการชาชาติทั้งสองข้างพาซื้อผืนนาลูกชายวัย 7 ขวบ มานั่งขอตานในตลาดเพราะ ขณะนั้นแม่เพิ่งคลอดลูกคนที่สาม ซึ่งที่บ้านไม่มีเงินและข้าวสาร ต่อมาทั้งพ่อผู้พิการชาทั้งสองข้างและแม่ผู้พิการ เหลือขาเพียงข้างเดียวได้พยายามทำงานหนัก เพื่อหาเงินส่งลูก 3 คนให้ได้เรียนหนังสือ ดังข้อความว่า

...แต่แต่ละวันไม่มีเวลาว่างเพราะวิถีชีวิตที่เรียกว่า “จน” ได้ทำให้แม่ลุกขึ้นเพื่อประกอบไปด้วย น้ำใจรักดีต่อสู้เพื่อครอบครัวในชื่อว่าหญิงพิการชาเดียว แม่ได้ต่อสู้ให้ฉันและน้องๆ ได้เรียนหนังสือทุกคน เพราะ เขาอยากให้ลูกมีวิชาทำลายความโง่เขลา ซึ่งเป็นที่ขัดขวางมนุษย์ แม่ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ หาบผัก ไปขายตามหมู่บ้าน รับจ้างดำนา เกี่ยวข้าวให้เขา พ่อเปิดร้านปะยางรถที่หน้าบ้าน

(You Sophea, 2013, p.38)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่าครอบครัวของซื้อผืนนาอยากจน พ่อและแม่เป็นผู้พิการต่างพยายามทำงาน ทุกอย่างเพื่อเลี้ยงดูลูก ๆ พร้อมกับส่งเสียให้เรียนหนังสือทุกคน แต่รายได้จากการทำงานนั้นก็เพียงพอสำหรับ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของลูกทุกคน ดังนั้นพ่อและแม่จึงตัดสินใจให้โสเกียปลูกสาวคนที่สองหยุดเรียน เพื่อให้มีเงินเหลือพอเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนมหาวิทยาลัยของน้องชายและให้โสเกียมาช่วยทำงานหารายได้ ช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่ง เพราะครอบครัวมีรายรับไม่พอกับรายจ่ายนั่นเอง

นอกจากคนยากจนในกลุ่มประเทศอาเซียนจะมีรายได้น้อยและมีรายรับไม่พอกับรายจ่ายแล้ว ยังพบว่าคนยากจนยังเป็นผู้ที่ขาดแคลนวัตถุดิบจำเป็น 4 ในการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วยอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ตามแต่สภาพวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล โดยในด้านอาหารพบว่า คนยากจนบางคนอดคัดัดสนเรื่องอาหารการกิน รับประทานอาหารที่ไม่มีคุณค่าทางโภชนาการ และบางคนก็ ขาดแคลนอาหาร เช่น ในเรื่องสั้นเวียดนามเรื่อง **You Must Live** ของ Khai Hung กล่าวถึง ครอบครัวหนึ่งที่ ยากจนมากและลูกกำลังหิวโหยเพราะขาดแคลน ดังข้อความว่า

เธอนั่งลงบนไม้ค้ำเพื่อให้นมลูก แต่ไม่ว่าลูกจะดูดนมมากแค่ไหนก็ไม่มีนมออกมา เด็กจึงเปิด ปากออกเพื่อปล่อยเต้านมและร้องให้ดังกว่าเดิม

ภรรยาของ Thuc ถอนหายใจและร้องไห้อย่างเศร้าสร้อย เธอยืนขึ้นขยับไปมาในห้อง ขณะ ร้องเพลงกล่อมเด็ก เธอพยายามปลอบใจเขาอีกครั้ง “ลูกรัก! แม่ไม่มีอะไรกิน แม่ก็เลยไม่มีนมให้ลูกกิน”

(Khai Hung, 2005, pp.279-280)

จากตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นว่าครอบครัวนี้ยากจนมาก ลูกคนเล็กร้องไห้เพราะความหิว แต่ตัวแม่เองก็ ไม่มีน้ำนมให้ลูกดื่ม เนื่องจากแม่ก็ไม่มีอาหารรับประทานเช่นกัน ในทางโภชนาการแม่ควรได้รับสารอาหารจาก อาหารทั้ง 5 หมู่ เพื่อให้ร่างกายผลิตน้ำนมออกมาอย่างเพียงพอสำหรับเลี้ยงลูก แต่ด้วยความยากจนในทรัพย์สิน จึงทำให้ครอบครัวนี้ไม่มีเงินพอสำหรับซื้ออาหารรับประทาน

ในด้านที่อยู่อาศัยพบว่า คนยากจนขาดแคลนที่อยู่อาศัย มักจะอาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ใหญ่โตและ ขาดความแข็งแรงคงทน โดยมากจะสร้างที่อยู่อาศัยจากวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุเหลือใช้ คนยากจนบางคน พักอาศัยอยู่ในห้องเช่าหรือบ้านเช่าราคาถูก บางคนอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดหรือสลัม (Slum) และบางคนก็ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เช่น ในเรื่องสั้นมาเลเซียเรื่อง **เขตอิสรภาพที่ไร้สิทธิครอบครอง** ของ จ่อง เจียน ไล กล่าวถึง ครอบครัวของอะหะซิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเขตเมืองหลวง โดยเริ่มแรกเขาเข้าไป

สร้างบ้านอยู่อย่างผิดกฎหมายในที่ดินของคนที่อำนาจ ต่อมาจึงเริ่มมีผู้คนอพยพเข้ามาสร้างบ้านในบริเวณเดียวกันจนกระทั่งกลายเป็นชุมชนแออัด สำหรับบ้านของอะหีซียงนั้นเป็นบ้านเก่าทรุดโทรม ดังข้อความว่า

เสาบ้านหลายต้นถูกเปลี่ยนไปแล้วหลายครั้งเพราะถูกปลวกกัดกินจนเปื่อยยุ่ย ถูกเห็ดเกาะผิวขึ้นเต็มไปหมด มันโดนน้ำท่วมกัดเซาะบ้าง ดินโคลนและสิ่งปฏิกูลมูลฝอยที่ลอยอยู่ใต้ถุนบ้านทุกหลังในสลัมที่หมู่บ้านกูเคย์แห่งนั้นแทบจะเนือเสาะอยู่ตลอดเวลา...

...ทรงของบ้านยังไม่มีรูปทรงที่แน่นอน บานประตูจะปิดให้แน่นสนิทยิ่งยาก ส่วนหน้าต่างก็เช่นเดียวกัน กรอบหน้าต่างกับตัวหน้าต่างไม่เท่ากัน พื้นบ้านก็สูงต่ำและห้องส้วมก็มักจะอุดตันบ่อย ๆ บ้านหลังนี้โยเอียงกระเท่เร่...

(Zhong jian lai, 2018, p.242)

จากตัวบทข้างต้น บ้านของอะหีซียงเป็นบ้านไม้ที่เก่าทรุดโทรม มีสภาพไม่ค่อยแข็งแรงคงทน ประตูและหน้าต่างบานปิดไม่สนิทจึงไม่มีความปลอดภัย ส่วนห้องส้วกก็ไม่ถูกสุขอนามัย นอกจากบ้านไม้ที่เก่าทรุดโทรมแล้วนักเขียนยังได้แสดงให้เห็นอีกว่า บ้านของคนยากจนมักจะสร้างจากวัสดุเหลือใช้ ดังข้อความว่า

“คุณยังคงเป็นพ่อค้าเร่ไอศกรีม.. ลูก ๆ ของเรายังคงขาดหนังสือตำราเรียน พวกเขาเข้าใจเรื่องนี้..” พลังเหลือบไปมองเพดานบ้านที่มุงด้วยกระสอบปุ๋ย ที่ตรงนั้นมีหยดน้ำฝนย้อยลงมาและตรงพื้นบ้านก็ต้องหาถังน้ำและกะละมังคอยรองรับน้ำฝนไว้

“เรายังไม่มีวาสนาที่จะเปลี่ยนหลังคา” นางกล่าวพลังมองหน้าเศร้าของสามีผู้มั่งมัน

(Zhong jian lai, 2018, pp.247-248)

จากบทสนทนาในเรื่อง ทำให้เห็นสภาพของบ้านเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบสร้างบ้าน คือ การนำถุงกระสอบปุ๋ยมามุงเป็นเพดานบ้าน ซึ่งในระยะแรกกระสอบปุ๋ยอาจจะช่วยป้องกันแดดและฝนได้ เพราะเป็นถุงกระสอบที่ทำมาจากพลาสติก ต่อมาเมื่อพลาสติกเสื่อมคุณภาพลงตามกาลเวลา จึงทำให้ป้องกันแดดและฝนได้อย่างไม่เต็มที่เพราะมีรอยขาดหรือรูรั่ว ดังนั้นเมื่อฝนตกน้ำฝนจึงหยดลงมาในบ้าน

ในด้านเครื่องนุ่งห่มพบว่า คนยากจนขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกายที่ดีและเหมาะสมในการสวมใส่เพื่อป้องกันร่างกาย ดังนั้นคนยากจนบางคนจึงได้พยายามซ่อมแซมเครื่องแต่งกายเพื่อให้สามารถใช้งานได้ ตามปกติเพราะไม่มีเงินพอที่จะซื้อของใหม่ เช่น ในเรื่องสั้นเมียนมาร์เรื่อง ปากท้องอยู่เหนือศีลธรรม ของ กานกะเลโญ ดังข้อความว่า

ทุนหม่องมองดูรองเท้าคู่เดียวที่ส่อแว่วว่าจะขาดตั้งแต่อาทิตย์ที่แล้ว ถึงแม้เขาจะพยายามเดินให้เบาที่สุดเพื่อให้อะไรๆ ก็ไม่พัง แต่วันนี้มันก็ขาดจนได้ แม้ว่าทุนหม่องจะรู้ว่าถึงเวลาต้องซื้อรองเท้าคู่ใหม่เสียที แต่รองเท้าที่วางขายทั่วไป ขนาดแบบที่ไม่แพงนัก ยังราคาตั้ง 2,000 จี๊ด ซึ่งถือว่าเยอะเอาการสำหรับอาชีพซ่อมจักรยานอย่างเขา ดังนั้นเขาจึงยังไม่โยนรองเท้าคู่เก่าที่ขาดทิ้งไป แต่นักกลับมาบ้านด้วยและจัดแจงซ่อมรองเท้าคู่เก่าโดยการเจาะที่หัวรองเท้าใหม่และเอาเชือกสอดเข้าไปอีกครั้ง โดยใช้ตะปูตอกเข้าไปเพื่อให้อะไรๆ แน่นแล้วใช้ยางปิดทับ แค่นี้รองเท้าคู่เก่าของเขาก็สามารถใส่ได้อีกครั้ง ถึงจะคับไปหน่อยก็ตาม

(Kan lay nyo, 2008, p.35)

เรื่องสั้นเรื่องนี้ ผู้แต่งได้นำเอาเรื่องเข้ามาสื่อถึงความขัดสนและความยากไร้ในหมู่คนยากจน สำหรับคนยากจนอย่างช่างซ่อมจักรยาน รองเท้าราคา 2,000 จี๊ด ถือว่าแพงมาก ดังนั้นเขาจึงต้องใช้รองเท้าอย่างทะนุถนอมและซ่อมแล้วซ่อมอีก

ในด้านยารักษาโรคพบว่า คนยากจนขาดแคลนยารักษาโรคเมื่อเกิดการเจ็บป่วย เนื่องจากไม่มีเงินมากพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล ดังนั้นคนยากจนส่วนหนึ่งจึงเลือกซื้อยามารับประทานเองหรือให้หมออนามัยมาช่วยรักษาอาการในเบื้องต้น เช่น ในเรื่องสั้นไทยเรื่อง **เจ้าที่** ของ มาลา คำจันทร์ ดังข้อความว่า

น้อยยวงเป็นกังวลยิ่งนักกับอาการของไอ้แดงลูกคนสุดท้ายที่ป่วยหนัก สิ้นวันเข้านี้แล้ว ไอ้แดงมีแต่ทรนกับทรุด ทั้งที่หมอأيก็แวะเวียนมาฉีดยาไม่ขาด ดึกๆ มันเพ้อมันคลั่งแต่สิ่งน่ากลัว หมอأيว่า มันเป็นไข้หามาเสีย ฉีดยาไม่กินสลิปเข็มก็หาย สลิปเข็มนี้มันตกเข้าไปตั้งสองร้อยบาท แกจะเอาเป็นร้อยเป็นซังที่ไหนมา หนูน้อยของแม่ละอ่อนเชื่อเขามายังไม่ได้อะไรเลย ครั้นจะขายต่อก็ให้อดสูแกลใจ พี่น้องชาวบ้านมันจะได้ “เล่าขวัญ” หัวบ้านจรดท้ายบ้านปะไรเล่า

(Mala Khamchan, 2016, p.54)

จากตัวบทข้างต้นพบว่า เมื่อคนทุกคนเกิดการเจ็บป่วยจำเป็นต้องได้รับการรักษา แต่ครอบครัวของน้อยยวงยากจน ลูกชายของเขาป่วยเป็นไข้มาลาเรีย หมอจึงบอกให้ฉีดยารักษาจนกว่าจะหาย น้อยยวงเป็นกังวลอย่างมากเพราะไม่มีเงินค่ายาทั้งยังมีหนี้สินที่ค้างชำระอยู่ด้วย

ดังนั้นจากเรื่องสั้นอาเซียนทั้ง 33 เรื่อง จึงพบอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ว่า คนในกลุ่มประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เป็นคนยากจนหรือคนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นความยากจนที่เกิดจากการไม่มีทรัพย์สินเงินทองเพราะการมีรายได้น้อย รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน เกิดการกู้หนี้ยืมสินจากกลุ่มคนผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า เป็นเหตุให้เกิดปัญหาภาระหนี้สินและไม่อาจชดเชยคืนแก่เจ้าหนี้ได้ทั้งหมด รวมทั้งการขาดแคลนในปัจจัย 4 ได้แก่ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความยากจนที่เกิดขึ้นกับคนในกลุ่มประเทศอาเซียนนี้จึงนำไปสู่ความด้อยคุณภาพชีวิตหรือการมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ โดยส่งผลกระทบต่อคนยากจน 5 ด้าน ดังนี้

1. การขาดโอกาสทางการศึกษา

คนยากจนมักจะขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาตามระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ หรือบ้างก็ได้รับการศึกษาแต่ก็ครั้ง ๆ กลาง ๆ เรียนไม่จบ เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายในการเรียน เช่น ในเรื่องสั้นเมียนมาร์เรื่อง **ต้นผักของปูซุ** ของ ซินเงงตีต กล่าวถึง ปูซุเด็กหญิงวัย 11 ขวบ ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและต้องทำงานหารายได้เพราะความยากจน ดังข้อความว่า

พ่อของเธอเรียกเธอว่า “ปูซุ” ตอนนี้เธออายุได้สิบเอ็ดปีแล้ว แต่ดูเป็นเด็กไม่ค่อยรู้เรื่องสักเท่าไรเพราะไม่ได้เรียนหนังสือ จึงไม่แปลกถ้าเธอจะกดขี่ตัวเองไม่เป็น และตั้งแต่พ่อตายไปปูซุต้องเก็บผักหาเงินเลี้ยงตัวเองและครอบครัวเรื่อยมา

...ถึงแม่และปูซุจะทำงานทั้งวันไม่ได้หยุดพัก แต่เงินที่ได้มาก็ไม่เคยพอกับค่าใช้จ่าย ตอนที่พ่อยังอยู่พ่อบอกว่าจะส่งปูซุเรียนหนังสือ แต่ก่อนเปิดเทอมไม่นานพ่อก็มาจากปูซุและครอบครัวอย่างไม่มีวันกลับ ตั้งแต่นั้นมาความหวังที่จะได้เรียนหนังสือของเธอก็พังทลาย เวลาเห็นเด็กคนอื่นไปเรียนหนังสือ ปูซุก็อยากจะไปเรียนกับเขาบ้าง เธอจำได้ว่าตอนที่ยังเป็นเด็กพ่อก็จะพูดให้ฟังว่า “พ่อไม่มีความรู้ จึงต้องทำงานหนัก”

(Khin yeng tit, 2010, pp.34-35)

จะเห็นได้ว่าเรื่องสั้นพยายามนำเสนอภาพแทนของเด็กในครอบครัวยากจนว่า มักจะขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะต้องดิ้นรนช่วยเหลือครอบครัวทำงานหาเงิน โดยภาพแทนเหล่านี้ปรากฏให้เห็นในเรื่องสั้นของนักเขียนกลุ่มประเทศอาเซียนคล้าย ๆ กัน

2. การขาดโอกาสทางการรักษาพยาบาล

ความยากจนไม่เพียงแต่ทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา แต่ในด้านการรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีปัญหา เรื่องสั้นหลายเรื่องได้นำเสนอให้เห็นว่าคนยากจนมักเข้าไม่ถึงบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนา ดังตัวอย่างจากเรื่องสั้นกัมพูชาเรื่อง *Season's end for a lady of the night* ของ Noch Sakona กล่าวถึง ครอบครัวของเด็กสาวคนหนึ่งที่ยากจน แม่ของเธอป่วยหนักและไม่ได้รับการรักษาพยาบาล ดังข้อความว่า

เวลาผ่านไปฉันโตขึ้นเป็นสาว ฉันรู้สึกว่าคุณชีวิตที่ยากจนของพวกเราทำให้พวกเราตกกระทบลำบาก แต่พวกเราไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากพยายามกระเสือกกระสนมีชีวิตอยู่ให้ได้ เย็นวันหนึ่งหลังจากที่พวกเรากินข้าวพวกเรากรีบตรงเข้านอนโดยไม่สนใจเรื่องการดูหนังตุลละครเหมือนที่พวกเราเคยทำ แม่โหม่าพักนิ่งแล้วบางครั้งก็โผล่เป็นเลือด ฉันสงสารแม่มาก แต่แม่มักจะบอกว่า: แม่สบายดี แม่ไม่ตายง่าย ๆ หรือ แม่ก็แค่ทำงานหนักไปหน่อย เลยทำให้แม่เป็นแบบนี้ไงล่ะ ถ้าแม่ได้พักผ่อนก็หายแล้วไม่ต้องห่วงหรือ

แม่ผมลงเรื่อย ๆ เพราะนอนหลับไม่ได้ พวกเราก็ไม่มีอาหารพอที่จะกิน คืนหนึ่งฉันเห็นแม่ร้องไห้อาบแก้มตอ ๆ ของแม่ ฉันสงสารแม่มาก น้ำตานี้เป็นสัญญาณบอกถึงความเจ็บปวดที่แม่มีและไม่สามารถช่วยลูกสาวของแม่ได้เลย

(Noch Sakona, 2016, p.35)

จากตัวบทข้างต้น แม่ของเด็กสาวป่วยหนักเพราะไอออกมาเป็นเลือด แต่ก็ไม่ยอมไปรักษาพยาบาลได้แต่แสดงความอดทนให้ลูกสาวเห็น เนื่องจากความยากจนในทรัพย์สินเงินทองจึงทำให้แม่ของเด็กสาวขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหรือขาดโอกาสทางการรักษาพยาบาลอย่างถูกวิธี เพราะการรักษาพยาบาลมีค่าใช้จ่ายที่สูงนั่นเอง

3. การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ

บริการสาธารณะ คือ สาธารณูปโภคที่รัฐได้จัดสรรให้กับประชาชนเพื่ออำนวยความสะดวกและประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เช่น การไฟฟ้า การประปา การคมนาคมขนส่ง ฯ ซึ่งทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการใช้บริการสาธารณะ แต่ด้วยความยากจนจึงทำให้พวกเขาขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น เรื่องสั้นมาเลเซียเรื่อง *เขตอิสรภาพที่ไร้สิทธิครอบครอง* ของ จ่อง เจียน โล กล่าวถึง ครอบครัวของอะหะฮ์ซิงซึ่งอาศัยอยู่ในสลัมที่หมู่บ้านกูเคย์เขตเมืองหลวง โดยที่หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ต้องอาศัยเครื่องปั่นไฟ ดังข้อความว่า

สายตาเขาจ้องมองธงเล็ก ๆ ที่ผูกอยู่ระหว่างเสาไฟฟ้าของเครื่องปั่นไฟ เป็นเครื่องปั่นไฟส่วนบุคคลแต่ก็ต้องช่วยกันจ่ายค่าไฟทุกสิ้นเดือนพร้อมกัน เครื่องปั่นไฟฟ้าเครื่องนี้มีอายุอานามพอ ๆ กันกับการมาอาศัยที่หมู่บ้านกูเคย์แห่งนี้ ครั้นพอถึงเวลาสี่ทุ่มเขาต้องใช้แบตเตอรี่รถยนต์หม้อเก่า เพื่อจ่ายเป็นแสงไฟในบ้านโกโรโกโสหลังนั้น เมื่อใดที่แบตเตอรี่หมดตะเกียงก็จะถูกจุดขึ้น

(Zhong jian lai, 2018, pp.241-242)

เรื่องสั้นของ จ่อง เจียนโล นำเสนอภาพของคนยากจนที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงการให้บริการสาธารณะของรัฐ เพราะรัฐเองก็ยังไม่ให้บริการไม่ทั่วถึง ดังนั้นคนยากจนจึงเป็นกลุ่มคนลำดับท้าย ๆ ที่จะได้รับบริการดังกล่าวหรือไม่ก็ต้องพึ่งพาตนเองไปตามมีตามเกิด

4. การขาดโอกาสในการใช้อำนาจ

อำนาจเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนทุกคนในสังคม เช่น ทุกคนย่อมมีสิทธิในการตัดสินใจ สิทธิในการเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ สิทธิในการเจรจาต่อรอง เป็นต้น เว้นแต่คนยากจนมักจะเป็นผู้ขาดโอกาสในการใช้อำนาจหรือไร้อำนาจ ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียง และได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยเฉพาะอำนาจจากกลุ่มนายทุน เช่น เรื่องสั้นมาเลเซียเรื่อง **ตราบาบ** ของ ไชฟูลลีซัน ยะห์ยา กล่าวถึง มาน มีอาชีพทำงานก่อสร้าง เขาเคยล่าหมีป่าซึ่งแท้จริงแล้วเขาไม่ต้องการล่าหมีป่าเพราะขัดกับหลักศาสนาที่ตนนับถือ แต่เหตุที่ทำให้เขาต้องล่าหมีป่าประการหนึ่งคือ เขาต้องนำหมีป่าไปแลกกับเงินที่ติดหนี้เจ้าแก่เฮง ดังข้อความว่า

...จริง ๆ แล้วพวกเขาขอมรู้อยู่แก่ใจว่าที่เขาต้องล่าสัตว์ต้องห้ามนั้นเพราะเขา अबจนหมดหนทางทำมาหากิน อีกทั้งยังเป็นหนี้เจ้าแก่เฮง แก่จึงยื่นข้อเสนอมาว่าถ้าไม่มีเงินจ่ายก็ใช้หมีป่าจ่ายแทน

“ยังงี้หรือเจ้าแก่?”

“ลื้อมีปืนพ่อลื้อใช้มา ลื้อเอ็งก็ยิงมั่งแม่ง ลื้อไปหามัง แล้วเอามังมาให้อ้ว แล้วอ้วจะปดหนี้ต่างราคาของมั่ง”

ไช่ ก่อนหน้านี้ฉันยิงหมีป่า แต่เป็นหมีป่าที่มาทำลายพืชผักชาวบ้าน แล้วนำร่างอันไร้วิญญาณของมันไปให้เจ้าแก่เฮงฟรี ๆ

“ลื้อจะเอามันไปทำอะไรอะยะเยะฮือเฮง”

“ไอ้ยา อ้วก็ยิงมั่งนาซี”

“ลื้อจะขายมันหรือ?”

“ไช่ มีคังต้องกางซื้อ ก็เฟื่องอ้วที่ขายเนือยังงี้”

“แล้วที่ฆ่าให้ลื้อวันก่อนลื้อก็ขายไช่ไหม?”

“ไอ้ยา ลื้อนี่ถามมั่งจริง ๆ มาน ลื้อตกลงหรือไม่ตกลง ถ้าไม่ ลื้อต้องจ่ายหนี้อ้วเป็นเงิน

เหมือนเดิมนานา”

สองวันต่อมาเขาก็ห้ามหมีป่าไปบ้านเจ้าแก่เฮง เจ้าแก่ที่มีอายุคราวเดียวกับเขา จ่ายเงินยี่สิบบริงกิตหลังหักหนี้ที่ค้างอยู่ หนึ่งปีครั้งที่เขาเป็นนักล่าหมีป่าซึ่งประจวบเหมาะกับเมียของเขาก็ตั้งท้องลูกคนที่สามหรือลูกสาวคนเล็กของเขา

(Saifullizan Yahaya, 2010, pp.165-166)

จากบทสนทนาในเรื่องสั้นที่ยกมานี้ มานเป็นตัวแทนของกลุ่มคนยากจนอีกคนหนึ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วเขามีอำนาจอยู่กับตัว ดังที่ มิเชล ฟูโกต์ กล่าวถึงอำนาจว่า อำนาจอยู่ในทุกๆ ที่และมาจากทุกหนทุกแห่ง (Sangkaphanthanon, T., 2016, p.134) อำนาจเป็นชุดของพลัง (Set of Force) ต่าง ๆ ที่มากำหนดให้รู้ว่าใครอยู่ตำแหน่งแห่งที่ไหน มีสถานภาพและมีวิธีการแสดงอิทธิพลในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ทุกคนจึงมีวิถีการใช้ อำนาจอยู่ในชีวิตประจำวัน (Ganjanapan, A., 2012, p.134) แต่มานกลับกลายเป็นคนที่ไร้อำนาจขึ้นมาทันทีเมื่อเขามีสถานภาพเป็นลูกหนี้ของเจ้าแก่เฮง ขณะที่เจ้าแก่เฮงมีสถานภาพเป็นนายทุน จึงทำให้เขามีอำนาจและฐานะที่เหนือกว่าลูกหนี้ เจ้าแก่เฮงจึงใช้อำนาจบีบบังคับมานให้ไปล่าหมีป่ามาให้เขาเพื่อเอาไปขายต่อสร้างกำไร โดยไม่สนใจว่าหมีป่านั้นเป็นสัตว์ที่คนนับถือศาสนาอิสลามห้ามฆ่าและห้ามรับประทาน มานเองก็รู้อยู่แก่ใจ

แต่เขาต้องทำเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ดังนั้นมานจึงเป็นคนยากจนที่ไร้อำนาจในการต่อรอง เมื่อเขาคงอยู่ภายใต้อำนาจของนายทุน เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่าอำนาจนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความสัมพันธ์ด้วย ไม่ใช่ทุกคนมีอำนาจและสามารถใช้อำนาจได้กับทุกคน ดังที่ มิเชล พูโกต์ อธิบายว่า อำนาจอยู่ที่ไหนก็ได้ เพราะไม่ผูกติดอยู่กับสิ่งใดทั้งสิ้น ทั้งนี้อำนาจจะมีลักษณะฟุ้งกระจาย แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความสัมพันธ์และปฏิบัติการของความสัมพันธ์นั้น อำนาจจึงปรากฏอยู่ในสนามของปฏิสัมพันธ์นานาชาติ (Ganjanapan, 2012, p.124)

5. การขาดโอกาสในความเสมอภาค

ความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือฐานะ แต่บางครั้งคนยากจนมักจะขาดโอกาสในความเสมอภาค เนื่องจากการถูกดูถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น เรื่องสั้นกัมพูชาเรื่อง **รอรัก 20 ปี** ของ ยูโบ กล่าวถึง ชีวิตของสามีภรรยาคนหนึ่งที่ว่าจะได้แต่งงานกัน เนื่องผู้ชายมีฐานะยากจนจึงถูกแม่ของผู้หญิงกีดกันและพูดจาเหยียดหยามดูถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังข้อความว่า

...ขณะที่ท้าวซอเรนความทุกซ่ระทมไว้ไม่ได้ เธอก็กอดผมไว้อย่างลึมตัว...แล้ว ผม! ผมอดใจไว้ไม่อยู่ก็กล้าเสียน้ำตาของเธอแล้วกลืนน้ำตาของเธอให้หมด ให้หมดซึ่งเครื่องหมายแห่งความทุกข์กังวล กลืนให้หมดซึ่งความคิดที่เกาคำคร่ำครวญของแม่ของเธอ ซึ่งเต็มไปด้วยเงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์ ยากจนอย่างผม ท่านไม่ยอมให้ท้าววิริกผมหรือ... ท่านว่าอย่างน้อยที่สุดต้องระดับนายอำเภอหรือประธานคณะกรรมการบริหาร ท่านจึงให้ท้าววิริก ถ้าได้ถึงปลัดกระทรวงก็ยิ่งดี โอ! ในโลกนี้ยังมีแม่แบบนี้อีกสักกี่คน?

...แม่ของผมได้ขอร้องให้คนที่มึหน้ามีตาเข้าไปทาบตามสู่ขอเธอให้ผม แต่ท่านไม่ยอมให้เข้าไปเจรจาเลย แถมท่านยังด่าอีกว่า “ตำแหน่งแค่นี้ แค่อันักเขียนกระจอกๆ ไอ้ครุกระจอกๆ กล้ามาขอลูกกูด้วย!”...

(You Bo, 2005, pp.106-107)

จากตัวบทข้างต้น แม่ของท้าวไม่ยอมรับชายคนรักของลูกสาวตน ทั้งยังพูดจาเหยียดหยามดูถูกชายหนุ่ม เพราะเขามีฐานะยากจนไร้เกียรติและไร้ศักดิ์ศรีจึงไม่คู่ควรกับหญิงสาว จนกระทั่งชายหนุ่มตัดสินใจลาออกจากงานประจำไปเป็นเกษตรกรและมีโอกาสสร่วมทำวิจัยเพื่อสร้างระบบชลประทานที่จังหวัดกำแพงสปี้อยู่ นานหลายปี และกลายเป็นผู้ประสานงานช่วยรัฐบาลสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำจนสำเร็จเพื่อให้เกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากน้ำ เขาได้รับการยกย่องสรรเสริญจากรัฐและมีฐานะที่ดีขึ้นจึงได้รับการยอมรับจากแม่ของหญิงคนรัก ทั้งคู่จึงได้แต่งงานครองรักกันได้ในที่สุด ดังนั้นจะเห็นว่าคนที่มึเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีฐานะ มีหน้าที่การงานที่ดีเท่าเทียมกัน ส่วนใหญ่มักจะได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากกว่าคนยากจน เพราะนอกจากจะถูกมองว่ายากจนแล้วยังเป็นคนที่ถูกกดให้ต่ำลง โดยการกล่าวดูถูกเหยียดหยามให้ไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ที่ปรากฏจากเรื่องสั้นอาเซียนคือ “คนอาเซียนส่วนใหญ่เป็นคนยากจน” เห็นได้จากความยากจนในทรัพย์สินเงินทอง มีรายได้ต่ำ ทำงานหนักแบบหาเช้ากินค่ำ รายรับไม่พอกับรายจ่าย ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน ดังนั้นคนยากจนจึงต้องกู้ยืมเงินจากกลุ่มคนผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า เป็นเหตุให้เกิดปัญหาภาระหนี้สินและไม่สามารถชดใช้เงินคืนแก่เจ้าหนี้ได้หมด รวมทั้งการขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และ

ยารักษาโรค ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ที่พบจากเรื่องสั้นอาเซียนนี้ได้สอดคล้องสถานการณ์ความยากจนในประชาคมอาเซียน ดังที่ Pattarabhedra (2016) อธิบายว่า “บริบทสถานการณ์ความยากจนในประชาคมอาเซียนสามารถพิจารณาได้จากรายงานของกองทุนระหว่างประเทศเพื่อการเกษตรกรรม หรือ IFAD เมื่อปี 2011 ซึ่งระบุว่าร้อยละ 53 ของประชากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือประมาณ 569 ล้านคน มีชีวิตอยู่ในระดับยากจน โดยมีรายได้ต่ำกว่า 2 US ดอลลาร์/วัน และประมาณร้อยละ 18 ประสบความยากจนรุนแรง โดยอาเซียนมีประชากรอาศัยอยู่ในชนบทร้อยละ 54 และร้อยละ 62 ของประชากรที่ยากจนก็อาศัยในพื้นที่ชนบท นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ แล้วยังพบว่า อาเซียนมีสัดส่วนประชากรที่ยากจนมากเป็นอันดับสองรองจากกลุ่มประเทศ Sub-Saharan ของแอฟริกา” และความยากจนที่เกิดขึ้นกับคนในกลุ่มประเทศอาเซียนนี้ได้นำไปสู่ความด้อยคุณภาพชีวิตหรือการมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ โดยส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต 5 ด้าน คือ

1) การขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากไม่มีเงินใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน แม้กระทั่งการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะได้รับโอกาส นอกจากนี้เด็กบางคนต้องออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยผู้ปกครองหารายได้เลี้ยงครอบครัว เนื่องจากถูกสถานะความยากจนบีบคั้น ดังนั้นรายได้จึงมีความสำคัญต่อปากท้องมากกว่าการศึกษา 2) การขาดโอกาสทางการรักษาพยาบาลเนื่องจากขาดแคลนทรัพย์สินเงินทองที่จะนำมาใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาล คนยากจนส่วนใหญ่จึงทำได้เพียงซื้อยารักษาเองเพื่อบรรเทาอาการให้ทุเลาลงเท่านั้น หรือบางครั้งก็ใช้วิธีการรักษาตามความเชื่อด้วยการทำพิธีกรรมต่างๆ 3) การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ซึ่งเป็นระบบสาธารณสุขโลกพื้นฐานที่รัฐได้จัดสรรให้กับประชาชนเพื่ออำนวยความสะดวกอย่างเรื่องไฟฟ้า โดยคนยากจนมักจะเป็นกลุ่มที่ถูกกล่เลยหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือ 4) การขาดโอกาสในการใช้อำนาจ เป็นการขาดโอกาสที่จะใช้สิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนเองมี จนทำให้กลายเป็นคนไร้สิทธิ ไร้เสียง ไร้อำนาจ ในการต่อรอง รวมทั้งได้รับผลกระทบจากการกระทำของนายทุน รัฐ ผู้ที่ใช้อำนาจรัฐ หรือผู้ที่มีฐานะเหนือกว่าเป็นเหตุให้คนยากจนต้องก้มหน้ารับชะตากรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และ 5) การขาดโอกาสในความเสมอภาค เนื่องจากความยากจนเป็นเหตุให้คนที่ม้ออำนาจหรือฐานะเหนือกว่ากระทำการดูถูกเหยียดหยามเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยคนยากจนบางคนถูกดูถูกให้เจ็บช้ำใจ บางคนถูกด่าทอให้เสียหาย บางคนถูกสังคมเบียดขับจนกลายเป็นคนที่สังคมไม่ยอมรับ และบางคนถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค

ดังนั้นจะเห็นว่าอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในประเด็นเศรษฐกิจและสถานะความเป็นอยู่ของคนอาเซียนคือ ความเป็นคนยากจน ซึ่งเป็นความยากจนจากการไม่มีทรัพย์สินเงินทอง เมื่อไม่มีทรัพย์สินเงินทองจึงทำให้คนยากจนขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต เนื่องจากไม่มีทรัพย์สินเงินทองที่จะซื้อหาสินค้ามาใช้ได้อย่างปกติสุข ขณะเดียวกันคนยากจนก็มีคุณภาพชีวิตต่ำโดยเห็นได้ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง 5 ด้าน เมื่อคนยากจนไม่มีทรัพย์สินเงินทอง (จน) จึงทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบหรือบางคนอาจจะได้รับการศึกษาในระบบบ้าง เปรียบเหมือนคนที่ไม่มีความรู้ (โง่) คำว่า “โง่” ในที่นี้หมายถึง ความไม่รู้ที่เกิดจากการขาดกระบวนการขัดเกลาทางความคิด ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการศึกษาที่มุ่งให้ความรู้ สร้างความคิด รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปใช้ ทั้งนี้ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในระบบจึงสามารถนำไปใช้ต่อยอดในการประกอบอาชีพที่ดีและเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นได้ ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นคนยากจนจึงต้องหันมาประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างหรืออาชีพอื่นๆ ที่มีรายได้ต่ำเพราะขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ ทำให้คนยากจนต้องยากจนอยู่เช่นเดิม ขณะเดียวกันคนยากจนก็ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ขาดโอกาสในการใช้อำนาจ และขาดโอกาสในความเสมอภาคไปด้วย เนื่องจากไม่มีทรัพย์สิน

เงินทอง (จน) ที่จะนำไปใช้เรียกร้องสิทธิที่พึงได้รับจากภาครัฐหรือใช้ต่อรองกับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าได้ นอกจากนี้เมื่อคนยากจนไม่มีทรัพย์สินเงินทอง (จน) เกิดความเจ็บป่วยหรือสุขภาพไม่ดี (เจ็บ) คนยากจนก็ขาดโอกาสทางการรักษาพยาบาลที่ดี เพราะไม่มีเงินสำหรับใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลทำให้สุขภาพอนามัยยิ่งเสื่อมโทรมลงไปกว่าเดิม เป็นเหตุให้คนยากจนไม่สามารถออกมาทำงานหารายได้ได้ คนยากจนจึงยากจน (จน) ลงไปอีก ปัญหาทั้งหมดนี้ส่งผลกระทบต่อกันเหมือน “งูกินหาง” สอดคล้องกับวาทกรรมทางสังคมที่ว่า “โง่ จน เจ็บ” แบบไม่มีที่สิ้นสุด ความเป็นคนยากจนจึงเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมประการหนึ่งที่โดดเด่นที่สุดของคนอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิเคราะห์นี้เป็นองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนระดับล่างในกลุ่มประเทศอาเซียนอยู่ในระดับด้อยคุณภาพ ทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการเข้าถึงโอกาสในการรักษาพยาบาล เป็นผลสืบเนื่องมาจากรากฐานปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งบริบททางประวัติศาสตร์ เป็นเสมือนฐานข้อมูลในอีกมิติหนึ่งที่สะท้อนผ่านตัวบทวรรณกรรม หากรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจข้อมูลในกลุ่มนี้ ก็อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระดับฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชนระดับล่างในกลุ่มประเทศอาเซียนได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ

References

- Boonmee, T. (2004). **Nationalism and Post-Nationalism**. (3 rd ed.). Bangkok : Saythan.
- Culler, J. (1997). **Literary Theory: A Very Short Introduction**. New York : Oxford University.
- Ganjanapan, A. (2012). **Michel Foucault's Thought : Critical thinking from discourse of personal to the change of self**. (2 nd ed.). Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Insaï, S. (1996). **Uses of communication in identity formation of petrol station workers in Bangkok**. Master's thesis, Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kan lay nyo. (2008, April-May). Living Beyond Morals [In Thai]. **Salawinpost**, 46, 35-37.
- Khai Hung. (2005). You Must Live. In Yamada, T. (Ed.), **Virtual Lotus : Modern Fiction of Southeast Asia** (4 th ed.) (pp. 278-283). The United States of America : The University of Michigan Press.
- Khamchan, M. (2016). The Guardian Spirits. In Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, **Bulan Sastra** (pp. 54-58). Thai-Indonesian Literature Relations Project. Bangkok : Amarin Printing and Publishing.
- Khin yeng tit. (2010, July-August). Vegetable Plant of Pusu. **Salawinpost**, 60, 34-37.
- Noch Sakona. (2016). Season's end for a lady of the night. In Yamada, T. (Ed.), **Modern Literature of Cambodia : Transnational Voices of Transformation** (pp. 33-41). N.P.

- Pattarabhedra, B. (2016). **Solving Poverty in ASEAN**. [Online]. Available :
<https://aseanpedia.wu.ac.th/site/readencyclopedia?id=180> [2020, July 2].
- Sangkaphanthanon, L. (2009). **The function of Lao folktale**. Doctor's thesis, Naresuan University.
- Sangkaphanthanon, T. (2016). **Contemporary Literary Theory**. Patumthani : Nakorn.
- Thanakit. (2015). **Step Through ASEAN Community**. Bangkok : Suwiryasan.
- Werawittayanukoon, N. (2001). Woman and Identity. in Kanoksak Kaewthep (Editor), **Women Studies 2 : Women and agenda** (p. 280-364). Bangkok: TNCWA, Deputy Permanent Secretary Office of Prime Minister.
- Yahaya, S. (2010) Eeh!. In Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, **Truth Globalize** (pp. 163-167). Thai-Malaysian Literature Relations Project. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- You Bo. (2005). Twenty-years waiting for love. In Office of Contemporary Art and Culture, Ministry of Culture, **Reflection across the Borders** (pp. 105-114). Thai-Combodian Literature Relations Project. Bangkok : Amarin Printing and Publishing.
- You Sophea. (2013). Parinyabat Kong Chan. in **Pichet Saengthong (Editor), Monster of Asia, Short Stories and ASEAN Poetry**. (pp. 35-50). Bangkok : P.E.N. International Thailand-Centre.
- Zhong jian lai. (2018). Freedom Zone Without Possession. in **S.M. Zakir et or, Kampung Lama Antologi cerpen penerima S.E.A. Write award** (pp. 241-259). Patumthani : Kanokphong Foundation.